C/2024/878

6.2.2024.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Vispārējs atzinums "Aicinājums uz ES zilo kursu""

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2024/878)

Ziņotāji: ***Kinga JOÓ***
Florian MARIN
Paul RÜBIG
Līdzziņotājs: ***Péter OLAJOS***

Pilnsapulces lēmums	25.1.2023.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
	Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	26.9.2023.
Pieņemts plenārsesijā	26.10.2023.
Plenārsesija Nr.	582
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	176/0/1

Atzinuma pamatā ir deviņi šajā jomā izstrādāti Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas (EESK) atzinumi, kas ir daļa no zilā kursa tiesību aktu kopuma [1]. Tie ir tapuši, jo ūdens trūkuma apkarošana vēl nav saņēmusi pilnu politisko uzmanību, ko tā būtu pelnījusi.

1. **Ar ūdeni saistītās problēmas**

1.1. Ūdens resursu noslodze, t. i., neatbilstība starp ūdens pieprasījumu un piegādi, ir nopietna un pieaugoša problēma Eiropā. Lai gan 2010. gadā ANO Ģenerālā asambleja skaidri atzina cilvēktiesības uz ūdeni un sanitāriju, pasaulē aptuveni 2,2 miljardiem cilvēku joprojām nav piekļuves droši apsaimniekotam dzeramajam ūdenim [2]. Saskaņā ar Eiropas Vides aģentūras (EVA) datiem aptuveni 20 % Eiropas teritorijas un 30 % eiropiešu vidēja gada laikā saskaras ar ūdens resursu noslodzi. Eiropai ir vajadzīga ātra virzība uz tādu sabiedrību, kas ūdeni izmanto viedi. Ja nekas netiks darīts, ūdens nepietiekamība skars vēl lielāku sabiedrības daļu pasaulē un izraisīs smagas sekas, kas ietekmēs ekonomiku, kā arī sociālo un politisko stabilitāti.

2. **Kāpēc vajadzīgs aicinājums uz ES zilo kursu?**

2.1. Piekļuve kvalitatīvam ūdenim un sanitārijai par pieņemamu cenu ir pamattiesības, un nav pieņemami, ka Eiropas Savienībā joprojām ir cilvēki, kuriem nav piekļuves ūdenim un sanitārijai.

2.2. ES ir izveidojusi tiesisko regulējumu un izstrādājusi iniciatīvas, lai aizsargātu ūdens resursus. Tomēr nepietiekams finansējums, lēna īstenošana un nepietiekama vides mērķu iekļaušana nozares politikā ir iemesli, kuru dēļ daudzi no

[1] REX/570 – "Ūdens politika starp pārtuksnešošanos un drošību – zilās diplomātijas laiks" (vēl nav publicēts *Oficiālajā Vēstnesī*), OV C 349, 29.9.2023., 74. lpp., OV C 349, 29.9.2023., 60. lpp., OV C 146, 27.04.2023., 35. lpp., OV C 146, 27.4.2023., 41. lpp., OV C 349, 29.9.2023., 80. lpp., OV C 349, 29.9.2023., 50. lpp., OV C 349, 29.9.2023., 87. lpp., OV C 349, 29.9.2023, 18. lpp.

[2] ANO, Ūdens un sanitārija | Ekonomisko un sociālo lietu departaments (un.org).

mērķiem nav sasniegti. No 17 ilgtspējīgas attīstības mērķiem divi attiecas uz ūdeni. ES ir panākusi tikai mērenu progresu virzībā uz 14. ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM) "Dzīvība ūdenī" ([3]). Attiecībā uz 6. IAM "Tīrs ūdens un sanitārija" ūdens kvalitātes tendences Eiropas Savienībā ir negatīvas, un dažu virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu piesārņotāju koncentrācija pieaug.

2.3. ANO 2023. gada konferencē par ūdeni izskanēja aicinājums saistības ievirzīt tā, lai īstenotu Rīcības programmu ūdens resursu jomā ([4]). Turklāt Eiropadome ir atzinusi, "ka ir vajadzīga pastiprināta ES un globāla rīcība ūdens resursu jomā", un uzsvērusi, "cik svarīga ir stratēģiska ES pieeja ūdens nodrošinājumam". ([5]) Eiropas Parlaments ir aicinājis Eiropas Komisiju ātri izstrādāt pamatnostādnes par kopīgu upju baseinu starptautisko apsaimniekošanu un nodrošināt līdzsvarotu ūdens izmantošanas prioritāšu noteikšanu ([6]).

2.4. Pašreizējie instrumenti ūdens problēmu risināšanai joprojām ir sadrumstaloti, un ar ūdeni saistītie mērķi nav labi integrēti visās ES politikas jomās. Ņemot vērā risināmās problēmas, 2022. gada oktobrī EESK izvēlējās ūdens jautājumu par savu transversālo prioritāti 2023. gadam. EESK uzskata, ka ūdens resursu krīze ir realitāte, tomēr nav par vēlu rīkoties. Jāmaina vēriens: pašreizējais ES politikas satvars neatbilst paredzētajam mērķim, un tas ir jāatjaunina ar tādu pašu apņēmību, ar kādu ES ir risinājusi klimata krīzi, izmantojot zaļo kursu. EESK pieprasa uzņemties skaidru vadību tam ES, valstu un reģionālajam līmenim, kas atbild par ūdens resursiem. Komiteja aicina Eiropas Komisiju sākt pievērsties ūdens resursu jautājumam kā prioritātei un ierosināt ES zilo kursu kā atsevišķu stratēģisku prioritāti, kas būtu līdzvērtīga ES zaļajam kursam.

2.5. ES zilajam kursam ir jābūt pilnīgi papildināmam un sinerģiskam ar ES zaļo kursu un IAM.

2.6. Pašreizējās un turpmākās ūdensapgādes krīzes seku novēršana un mazināšana būs iespējama, tikai pienācīgi apsaimniekojot ūdens resursus. Attiecībā uz saldūdeni, tostarp pazemes ūdeņiem, EESK atbalsta upju baseinu pieeju, kurā iesaistītas visas attiecīgās ieinteresētās personas. Jau ieviestās pārrobežu upju baseinu sadarbības iniciatīvas būtu vēl vairāk jāpadziļina, jāpilnveido un jāfinansē.

2.7. Ūdens resursu apsaimniekošanas modeļa pamatā vajadzētu būt hierarhiskiem pienākumiem, kas dažādās dalībvalstu intereses ūdens resursu jomā ļauj apmierināt pilnīgā sinerģijā ar ES mērķiem, dod iespēju risināt ūdens apsaimniekošanas konfliktus, nodrošināt papildināmību starp pilsētu un lauku apstākļiem un palielināt uzraudzības spējas.

2.8. Būtu jāizveido konsultatīva ES ieinteresēto personu platforma, lai apmainītos ar paraugpraksi, izstrādātu īpašus standartus attiecībā uz ūdens kvalitāti un ūdens izmantošanu lauksaimniecībā un rūpniecībā un veicinātu partnerības un aprites ekonomiku, kā arī pulcētu ieinteresētās personas, un šādu platformu kopīgi pārvaldītu EESK, Eiropas Komisija, Eiropas Parlaments un Eiropas Reģionu komiteja.

2.9. Izveidojot Eiropas Ūdens centru, kam piemistu starptautiska dimensija, varētu palīdzēt gan dalībvalstīm, gan citām valstīm, tostarp tām, kas atrodas Eiropas kaimiņos un ne tikai. Šim centram būtu jāpopularizē izcilas sadarbības piemēri un jāpiedāvā politikas ieteikumi, kā sasniegt zilā kursa politikas mērķus. EESK aicina iecelt īpašu Komisijas priekšsēdētāja vietnieku, kas atbildētu par ūdens resursiem.

2.10. Ir svarīgi, lai saskaņā ar rūpnieciskā īpašuma tiesībām būtu pārredzami, viegli pieejami, sadarbspējīgi, publiski pieejami un uzticami dati, kas uzņēmumu līmenī apkopoti visā produktu ķēdē. Lai paplašinātu zilo kursu, mums ir jāzina, kāds ir ūdens infrastruktūras stāvoklis un ūdensapgādes un sanitārijas pakalpojumu pieejamība katrā dalībvalstī. EESK iesaka Komisijai mudināt dalībvalstis, lai tās izveidotu šādu datu vākšanas sistēmas un apmainītos ar datiem upju baseinu teritoriālajā līmenī.

([3]) *Sustainable development in the European Union– Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context* – 2023. gada izdevums.
([4]) "Jāīsteno Rīcības programma ūdens resursu jomā", ģenerālsekretārs aicina konferences dalībniekus saistības ievirzīt tā, lai panāktu pārmaiņas attiecībā uz pasaulē svarīgāko resursu | ANO paziņojums presei.
([5]) Eiropadomes sanāksme (2023. gada 23. marts) – secinājumi.
([6]) EP 2022. gada 15. septembra rezolūcija par sausuma, ugunsgrēku un citu ekstrēmu laikapstākļu radītajām sekām: ES centienu pastiprināšana klimata pārmaiņu apkarošanai.

2.11. *Eurostat* un ESAO uzdevums būtu ar valstu statistikas biroju palīdzību katru gadu vākt arī apkopotos datus par dzeramo ūdeni un notekūdeņiem no komunālo pakalpojumu uzņēmumiem. Tā kā dalībvalstu statistikas birojos ir pieejams vairāk ar ūdeni saistītu datu, EESK iesaka izstrādāt plašāku kopēju metodiku, lai ES līmenī varētu vākt būtiskākos datus. EESK aicina gādāt par to, ka datus par ūdens izlietojuma efektivitāti apkopo no visiem ūdens piegādātājiem, kas piegādā vismaz 10 000 m^3 dienā vai apkalpo vismaz 5 000 cilvēku.

3. **Piekļuve tīram ūdenim un sanitārijai par pieņemamu cenu**

3.1. Neraugoties uz ES salīdzinoši labvēlīgo stāvokli pasaules mērogā, Eiropas Savienībā pastāv ūdens nepietiekamība. Lai gan tā galvenokārt skar neaizsargātas sociālās grupas, ūdens resursu noslodze skar daudz lielāku daļu ES iedzīvotāju.

3.2. EESK aicina Eiropas Komisiju un dalībvalstis risināt ūdens nepietiekamības problēmu un tādējādi ievērot arī Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. principu. *WASH* (*water, sanitation and hygiene*) jeb ūdens, sanitārijas un higiēnas pakalpojumiem vajadzētu būt ilgtspējīgiem, taisnīgiem, efektīviem, kvalitatīviem un cenas ziņā pieejamiem visiem iedzīvotājiem Eiropas Savienībā. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš neaizsargātām sociālajām grupām un marginalizētām kopienām. Infrastruktūras attīstībā īpaša uzmanība būtu jāpievērš finansiāli vājiem īpašumu īpašniekiem un sociāli trūcīgiem pilsētu un lauku rajoniem ar ilgstošām infrastruktūras renovācijas un sagādes vajadzībām. EESK ierosina veicināt vienotu pieeju, lai izprastu ūdens nepietiekamības problēmu ES līmenī un izstrādātu visaptverošu ūdens nepietiekamības definīciju.

3.3. EESK aicina Komisiju sagatavot pārskatu par pasākumiem, ko visās dalībvalstīs piemēro attiecībā uz ūdens un sanitārijas pieejamību un pieņemamību cenas ziņā, it īpaši neaizsargātiem patērētājiem. Pamatojoties uz šo pārskatu, būtu jāizstrādā kopīgas pamatnostādnes dalībvalstīm, lai nodrošinātu, ka nevienai mazaizsargātai mājsaimniecībai netiek atslēgta ūdensapgāde.

3.4. Darbībās būtu jāapvieno sociālās politikas instrumenti, mājokļu politikas pasākumi un īpašas iniciatīvas attiecībā uz *WASH* pakalpojumiem. Šādu pasākumu finansēšanā būtu jāņem vērā solidaritātes princips; papildus publiskajam finansējumam būtu jāizpēta novatoriski finansējuma veidi, piemēram, īpaša un pārredzama atbalsta piešķiršana, izmantojot rēķinus par ūdeni. EESK ierosina izstrādāt skaidru regulējumu par kvalitatīvu un cenas ziņā pieejamu ūdensapgādi un sanitāriju, lai garantētu pakalpojumu sniegšanas saistību izpildi, tādējādi nevienu neatstājot novārtā.

3.5. Tā kā ūdens ir sabiedriskais labums, EESK aicina īstenot principu par vispārēju *WASH* pieejamību visiem ES iedzīvotājiem par pieņemamu cenu. EESK uzsver, ka pastāv plaša vienprātība par to, ka publiskās iestādes var garantēt vispārēju piekļuvi ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmām par pieņemamu cenu un saskaņā ar atbilstošiem kvalitātes standartiem. EESK aicina nodrošināt arī dzeramā ūdens brīvu pieejamību visiem ES iedzīvotājiem, sabiedriskās vietās izmantojot pieejamas ūdens strūklakas un avotus saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2020/2184 ([7]).

4. **Ilgtspējīga un noturīga ūdensapgādes infrastruktūra**

4.1. Ir vajadzīga ilgtermiņa stratēģija, lai, ņemot vērā reģionālās klimatiskās īpatnības un rūpnieciskās iezīmes, palielinātu noturību pret ūdens trūkumu. EESK aicina izstrādāt visās dalībvalstīs saskaņotu regulējumu, lai izveidotu ES mehānismu ūdens uzglabāšanai mitros periodos. To varētu īstenot, būvējot uzglabāšanas tvertnes un pazemes ūdens nesējslāņa uzpildes sistēmas vai samazinot augsnes noslēgšanu, lai palielinātu augsnes spēju uzglabāt ūdeni, un galvenokārt palielinot apmežošanu un ieguldot dabā rodamos risinājumos, piemēram, pilsētas ar "sūkļu" darbības principu.

4.2. Visām dalībvalstīm būtu jāuztur iegūto virszemes ūdeņu, gruntsūdeņu un virszemes ūdeņu uzglabāšanas reģistrs. EESK atzinīgi vērtē Komisijas lēmumu pārstrādāt Dzeramā ūdens direktīvu ([8]), lai līdz minimumam samazinātu ūdens zudumus ūdensvados. EESK aicina rūpīgi un nekavējoties izvērtēt pazemes kanalizācijas sistēmas visās dalībvalstīs un kartēt

([7]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2020/2184 (2020. gada 16. decembris) par dzeramā ūdens kvalitāti (pārstrādāta redakcija) (OV L 435, 23.12.2020., 1. lpp.).
([8]) OV L 435, 23.12.2020., 1. lpp.

ūdens resursus un investīcijas katrā dalībvalstī, lai iegūtu aktuālu informāciju par pašreizējās ūdensapgādes infrastruktūras stāvokli un apzinātu steidzamās investīciju vajadzības. Attiecībā uz infrastruktūras noplūžu indeksu būtu jānosaka saistoši un pakāpeniski samazināmi mērķrādītāji dalībvalstu līmenī.

4.3. Būtu ievērojami jāsamazina ūdens zudumi, ko rada noplūdes tīklos un notekūdeņi lauksaimniecībā, rūpniecībā un tūrismā. EESK uzstāj, ka ir jārisina ūdens zuduma novēršanas jautājums, par prioritāti nosakot pašreizējās uzturēšanas iniciatīvas, kas ļauj būtiski samazināt ūdens noplūdes, un uzlabojot pētniecību par progresīvām tehnoloģijām noplūžu atklāšanai.

4.4. Tā kā virzībā uz klimatneitrālām rūpniecības nozarēm būtu jāņem vērā arī rūpnieciskās emisijas, kas tiek izdalītas ūdenī, negatīvā ietekme uz cilvēku veselību un no tās izrietošās sociālās izmaksas sabiedrībai, EESK aicina izstrādāt īpašus standartus attiecībā uz ūdens kvalitāti un izmantošanu dažādās ekonomikas nozarēs. To varētu panākt, izveidojot ES ieinteresēto personu konsultatīvo platformu. Gan privāti, gan publiski apsaimniekojot ūdeni, būtu jānodrošina vispārēja ūdens pieejamība iedzīvotājiem, pirmajā vietā izvirzot cilvēku vajadzības un aizsargājot konkurētspējīgu piekļuvi ūdenim publiskajā sektorā, lauksaimniecībā un rūpniecībā. EESK uzsver, ka zaļajai pārejai nevajadzētu radīt spiedienu uz ūdens resursiem, un šajā saistībā aicina izstrādāt pielāgotus risinājumus.

4.5. EESK ierosina rūpīgi uzraudzīt un labāk regulēt koncesijas, atļaujas, licences, līgumu slēgšanas tiesības un tiešās īpašumtiesības, lai izvairītos no to izmantošanas komerciāliem mērķiem, un uzskata, ka ir vajadzīgi ierobežojoši noteikumi, lai nepieļautu, ka dalībnieki no trešām valstīm savās interesēs izmanto ES ūdens resursus. Uz šādām licencēm un atļaujām, ko piešķir komerciāliem mērķiem, būtu jāattiecina īpašs tiesiskais regulējums, kas ir pārredzams un ilgtspējīgs un kurā ūdens tiek uzskatīts par kopēju labumu. Sabiedrības veselības un ES iedzīvotāju labbūtības interesēs īpašās situācijās, piemēram, krīzes vai sausuma periodos, publiskajām iestādēm vajadzētu būt tiesīgām atgūt ūdens izmantošanas tiesības no privātā sektora apmaiņā pret taisnīgu kompensāciju; ūdensapgādes krīzēs prioritāte jāpiešķir cilvēkiem un viņu pamatvajadzībām.

4.6. Zilā pārkārtošanās nozīmē, ka pakāpeniski jāpārtrauc procesi, kas nav efektīvi ūdens izmantošanas ziņā, un, iesaistot ieinteresētās personas, jāatrod konkrēti risinājumi darba ņēmējiem un teritorijām. EESK norāda: lai nodrošinātu kvalificētu darbaspēku un speciālistus un saglabātu Eiropas uzņēmumu konkurētspēju, ir vajadzīga īpaša rīcība visos līmeņos. Komiteja aicina izstrādāt starpnozaru plānu attiecībā uz ūdeni un investīcijām darba apstākļu, kvalitatīvu darbvietu un apmācības jomā, īpaši pievēršoties jaunākajai paaudzei. Nākotnē viena no rūpniecības pamatkompetencēm un galvenajiem snieguma rādītājiem būs zinātība par ūdens taupīšanas procesiem. Ir sistemātiski jāapseko ūdensapgādes nozares personāla vajadzības, tostarp nepieciešamā kvalifikācija, darbaspēka pilnveidošana un arodveselības un darba drošības pārvaldība. EESK mudina Komisiju sākt likumdošanas procesu, lai Eiropas Tehnoloģiju institūtā izveidotu jaunu zināšanu un inovāciju kopienu ūdens resursu jomā un pastiprinātu "piecu pamatuzdevumu" koncepciju.

5. **Ilgtspējīga ūdens izmantošana un patēriņš un jaunu iespēju veicināšana**

5.1. Eiropas Savienībā visiem ūdens lietotājiem, tostarp lauksaimniecībai, rūpniecībai, mājsaimniecībām un valsts pārvaldes iestādēm, būtu jāizmanto ilgtspējīga prakse, lai samazinātu ūdens patēriņu, un viņi būtu jāmudina iegādāties ierīces, kas viņiem palīdz panākt ilgtspējīgāku ūdens izmantošanu un patēriņu. Ir svarīgi, lai lauksaimniecība un rūpniecība segtu izmaksas, ko tās rada sabiedrībai ūdens patēriņa un emisiju dēļ – tas veicinās ilgtspējīgāku praksi. Arī dekontaminācijai vajadzētu būt pastāvīgai prioritātei.

5.2. Eiropai ir iespēja ar ūdeni saistītās problēmas pārvērst jaunās tehnoloģiju attīstības, sabiedrības progresa, jaunu prasmju un uzņēmējdarbības izaugsmes perspektīvās, lai galu galā izveidotu ūdensapgādes ziņā drošu un noturīgu ekonomiku, kurā ikvienam ir pilnvērtīgas un produktīvas nodarbinātības iespējas un kvalitatīvas darbvietas ikvienam. Eiropas Savienībai ir jākļūst par pasaules līderi ūdensefektīvu tehnoloģiju izstrādē, ražošanā un izmantošanā, kā arī jātop par globāli atpazīstamu teritoriju ar mazu ūdens izmantojuma pēdu. Būtiska nozīme būs strukturētiem ieguldījumiem pētniecībā un izstrādē, ūdenssaimniecības nozares pārvaldībā un prasmēs.

5.3. Lai sekmīgi īstenotu ilgtspējīgu ES ūdens resursu politiku, rūpniecībā un citās jomās ir veiksmīgi jāievieš ūdensefektīvas tehnoloģijas. Ūdensefektīvas tehnoloģijas ir rūpniecības nozare, kas ir daļa no tīro tehnoloģiju jomas, un tāpēc ūdensefektīvām tehnoloģijām vajadzētu būt arī energoefektīvām. Tā kā tīras tehnoloģijas pašas par sevi ir atsevišķa rūpniecības ekosistēma, EESK ierosina nākamajos divos gados radīt pārkārtošanās koncepciju šai ekosistēmai, izvirzot tālejošus, bet reāli sasniedzamus mērķus, kā arī izstrādājot pārvaldības un prasmju plānu.

5.4. EESK aicina skaidri nošķirt patērētā ūdens veidu (gruntsūdeņi, virszemes ūdeņi, atkalizmantotie ūdeņi u. c.) un ietekmi uz biodaudzveidību un vidi. Tā aicina veicināt ūdens atkalizmantošanu visu patērētāju vidū un pāriet uz aprites ūdens ekonomiku. Dzeramā ūdens izmantojuma aizstāšanai ar netradicionāliem ūdens avotiem būtu jākļūst par normu (piemēram, ja iespējams, ar savākto lietusūdeni laistīt dārzus, mazgāt automašīnas u. c.).

5.5. Saskaņā ar ES Vides ekonomisko kontu regulu (Eiropas Parlamenta un Padomes Regula 691/2011/ES ([9])) ūdens resursu konta izveide ir brīvprātīga. Tā kā tikai obligāts ūdens resursu konts nodrošinātu ES mēroga pārskatu par ūdens patēriņu visā ekonomikā un tās nozarēs, EESK iesaka Komisijai noteikt, ka ūdens resursu uzskaite ir obligāta.

5.6. Visās KLP shēmās būtu jānosaka lauksaimnieku pienākumi attiecībā uz ilgtspējīgu un efektīvu ūdens izmantošanu, jāveicina ilgtspējīga un efektīva ūdens resursu apsaimniekošana un katrā dalībvalstī jānosaka rādītāji, kas ļautu uzraudzīt ūdens resursu apsaimniekošanas jomā panākto progresu. KLP un citiem ES fondiem būtu jāveicina jaunu apūdeņošanas struktūru attīstība, lai nepieļautu situācijas, kas ir pretrunā Ūdens pamatdirektīvas mērķiem.

5.7. Mūsdienīgus intervences un lēmumu pieņemšanas mehānismus var pielietot tikai tad, ja ar automātisku sensoru palīdzību pastāvīgi mēra un vāc datus par ūdens plūsmām un izmantošanu. Pašreiz šīs sistēmas struktūra Eiropas Savienībā ir nepilnīga. EESK iesaka izmantot lietu internetu, ģeneratīvo mākslīgo intelektu, mašīnmācīšanos un viedās infrastruktūras tīklus, lai nostiprinātu sabiedrību, kas ūdeni izmanto viedi. EESK iesaka dalībvalstīm pastiprināt centienus, lai izveidotu šādas sistēmas un apmainītos ar datiem upju baseinu līmenī. Ir svarīgi izstrādāt agrīnās brīdināšanas mehānismu, kura pamatā būtu viedās tehnoloģijas attiecībā uz ūdens izmantošanu un kurā īpaša uzmanību tiktu pievērsta kiberdrošībai.

5.8. Zilā kursa ietvaros Eiropas Savienībai ir steidzami jāizstrādā rūpniecībai paredzēta visaptveroša ilgtspējīgas ūdens resursu apsaimniekošanas politika, kuras pamatā ir ūdens izmantojuma samazināšana, ūdens atkalizmantošana un reciklēšana, kā arī ūdens piesārņojuma ierobežošana un koncentrēšanās uz ūdensietilpīgām rūpniecības nozarēm un ūdensefektīvu tehnoloģiju pakāpenisku ieviešanu un izmantošanu. Ņemot vērā cēloņsakarību starp enerģiju, ūdeni un kritiski svarīgām izejvielām, ūdens ir jānosaka par ES industriālās stratēģijas pamatelementu. Ir vajadzīga ilgtermiņa stratēģija, lai risinātu ūdens trūkuma problēmu un atvieglotu rūpniecības nozaru piekļuvi ūdenim. Lai to panāktu, nākamo divu gadu laikā ir jāpārskata ES industriālā stratēģija un tās dokumenti attiecībā uz pārkārtošanās koncepciju. Šajā nozaru pieejā būtu jāiekļauj ūdens izmantošanas efektivitātes raksturlielumi un ar ūdeni saistītās problēmas, kas raksturīgas katrai nozarei.

5.9. EESK aicina rīkot īpašas kampaņas un pasākumus, lai veicinātu izpratni par ūdens vērtību visu ES iedzīvotāju, it īpaši jaunākās paaudzes, vidū. Būtu jāapsver iespēja papildus esošajam ES energomarķējumam ieviest ūdens patēriņa marķējumu. ES organizētai pilsoniskajai sabiedrībai ir būtiska loma dažādu patērētāju kategoriju izpratnes veicināšanā par to, cik svarīgi ir palielināt viņu patēriņa efektivitāti un lietderību, kā arī par īstermiņa ārkārtas pasākumiem, ko veic, reaģējot uz klimata pārmaiņu izraisītām krīzes situācijām. Ir svarīgi gādāt par to, lai ES iedzīvotāji varētu pilnībā īstenot demokrātisku kontroli šajā jautājumā.

6. **ES zilā kursa finansēšana**

6.1. EESK aicina izveidot jaunu vispārējo fondu, proti, Zilās pārkārtošanās fondu, kas Eiropas Savienībā nodrošinātu vienotu piekļuves punktu investīcijām ūdens resursu jomā, būtu paredzēts pārejai uz ilgtspējīgu ūdensapgādes infrastruktūru un ūdens resursu apsaimniekošanu, kā arī ūdensefektīvu tehnoloģiju ieviešanai, nodarbinātībai un prasmēm un mazinātu nevienlīdzību, runājot par piekļuvi kvalitatīvam un cenas ziņā pieejamam ūdenim un sanitārijai. Fondam būtu

([9]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 691/2011 (2011. gada 6. jūlijs) par Eiropas vides ekonomiskajiem kontiem (OV L 192, 22.7.2011., 1. lpp.).

jāfinansē ES zilā kursa īstenošana, jāsāk darboties ne vēlāk kā četru gadu laikā pēc šā atzinuma pieņemšanas un jāiekļauj upes baseina pieeja, izmantojot jau esošos finanšu resursus, piemēram, Eiropas strukturālos un investīciju fondus (ESI fondus), Atveseļošanas un noturības mehānismu (ANM), *InvestEU* un citus jaunus inovatīvus finanšu papildresursus ([10]).

6.2. EESK aicina izstrādāt ilgtspējīgus finansēšanas instrumentus (piemēram, zaļās obligācijas, sociālās obligācijas un zaļos aizdevumus), kas tiktu papildināti ar saskaņotām ilgtspējas definīcijām dažādās jurisdikcijās un augstāku standartizācijas līmeni. Tā iesaka regulēt un ieviest arī zilās obligācijas, kas ES līmenī kalpotu investīcijām ūdens resursu jomā. Tradicionālie aizdevumi, sezonas aizdevumi, dotācijas, iespējkapitāls, privātais un publiskais kapitāls, kolektīvā finansēšana, pensiju un investīciju fondi būtu jāiekļauj kā daļa no investīcijām ūdens resursu jomā. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi ar ūdeni saistīto investīciju novērtēšanas kritērijos iekļaut vides, sociālos un pārvaldības faktorus, noturību un veicināt dabā balstītas investīcijas.

6.3. Ūdens resursu ilgtspējīgas izmantošanas nosacījumiem vajadzētu būt kritērijam, kad ir runa par ES līdzekļu, tostarp KLP līdzekļu, piešķiršanu dalībvalstīm. Būtu pakāpeniski jāatsakās no tādas maksas par apūdeņošanas ūdeni, ko nosaka atkarībā no apūdeņotās platības, un galvenā uzmanība būtu jāpievērš pārejai uz ūdens izmantošanas ziņā efektīvu apūdeņošanas praksi un tehnoloģijām, kam nepieciešams mazāk ūdens.

6.4. EESK aicina izveidot nodokļu un piemaksu sistēmu, kas attiektos uz neilgtspējīgu ūdens izmantošanu un vienlaikus sekmētu ilgtspējīgu ūdens izmantošanu. Ņemot vērā, ka ūdenim piemīt sabiedriska labuma iezīmes, EESK ierosina jaunu starptautisku vienošanos par ūdens nodokļu sistēmu.

6.5. ES investīcijām ūdens resursu jomā ir vajadzīga ilgtermiņa pieeja, lai palielinātu noturību pret ūdens resursu noslodzi. EESK ierosina Stabilitātes un izaugsmes paktā paredzēt īpašus nosacījumus šādām investīcijām un iesaka skaidri noteikt līdzsvarota budžeta normu attiecībā uz investīcijām publiskajā ūdensapgādes infrastruktūrā. Dalībvalstīm ir vajadzīga kopīga pieeja, lai nodrošinātu pietiekamu pārredzamību līdzsvarota budžeta normas izmantošanā un vienlaikus aizsargātu makrostabilitāti, produktivitāti un sociālos un ekoloģiskos pamatus gan pašreizējo, gan nākamo paaudžu labbūtībai.

6.6. Ūdens ir jāatzīst par stratēģisku prioritāti 2028.–2034. gada plānošanas periodā. Ir vajadzīga papildu juridiskā elastība, it īpaši iepirkuma tiesību aktos, lai veicinātu investīcijas pilsētu un lauku ūdensapgādes infrastruktūrā, kā arī pielāgotu valsts atbalsta noteikumus daudzpusējai ūdens izmantošanai.

6.7. EESK uzskata, ka visās dalībvalstīs ir ārkārtīgi svarīgi piešķirt prioritāti un novirzīt finanšu resursus tādiem projektiem, kas samazina ūdens patēriņu un paver ūdens atkalizmantošanas iespējas. Komiteja aicina piešķirt īpašus līdzekļus un jaunus resursus ūdensapgādes tehnoloģiju pētniecībai un inovācijai, lai veicinātu ūdensapgādes infrastruktūras spēju veidošanu un ievērotu noteikumu, kas paredz 3 % no IKP investēt pētniecībā.

6.8. Ūdens nav prece, ko var tirgot, un būtu jāizstrādā jauni, pielāgoti vienotā tirgus noteikumi, kas attiecas uz ūdeni. Turklāt cenām, izmaksām un nodokļiem vajadzētu būt taisnīgiem, jāveido sinerģija ar pašreizējām un turpmākām sabiedrības, klimata un rūpniecības problēmām, jābūt pārredzamiem attiecībā uz to struktūru, tajos jāņem vērā ilgtermiņa ūdensapgādes drošība, jāiekļauj princips "piesārņotājs maksā" un jānodrošina vispārēja piekļuve un cenas pieejamība neaizsargātām grupām.

6.9. Komiteja aicina ES līmenī izstrādāt vienotu pieeju attiecībā uz taisnīgu ūdens cenu modeli, ņemot vērā ūdens resursu atšķirīgā izmantojuma savstarpējo saistību un dažādu ieinteresēto personu savstarpējo atkarību un nodrošinot, ka ūdens izmaksas (plus nodoklis) un cena ir pilnībā pārredzama visām ieinteresētajām personām. EESK aicina izstrādāt ES metodiku, lai racionalizētu un standartizētu ūdens cenu noteikšanas sistēmas, un paredzēt iespēju, kas konkrētās, skaidri noteiktās situācijās ļautu piemērot administratīvi regulējamas cenas.

6.10. Tarifu struktūrā būtu jāiekļauj vismaz trīs bloki: pirmajam vajadzētu būt cilvēktiesību blokam, kam vajadzētu būt bezmaksas un pielāgotam tādam apjomam, kas tiek uzskatīts par nepieciešamu dzīvības nodrošināšanai, otrajam patēriņa blokam varētu piemērot izmaksu segšanas tarifu, bet augstākā patēriņa bloka cenai jābūt daudz augstākai, lai ģenerētu šķērssubsīdijas no nevajadzīga izmantojuma. Saimnieciskajā darbībā izmantotā ūdens cenas būtu jābalsta uz izmaksu segšanas tarifu.

6.11. Ir ārkārtīgi svarīgi nodrošināt saskaņotību starp ES ūdens resursu politiku un citām ES politikas jomām, kā arī stingru publiskā un privātā sektora regulējumu, lai nodrošinātu vienlīdzīgu ūdens pieejamību visiem un vienlaikus nepieļautu ūdens tirgus liberalizāciju un monopolizāciju.

([10]) Komisija lēš, ka Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas pārskatīšanas radītās kopējās izmaksas pārsniedz 3,8 miljardus EUR gadā.

6.12. EESK aicina skaidri nošķirt politikas noteikšanā un novērtēšanā lietotos rādītājus, saziņai ar ieinteresētajām personām un patērētājiem izmantotos rādītājus un investīciju rādītājus. Eiropas Komisijai, Eiropas Investīciju bankai un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankai būtu jāizmanto vienots rādītāju un galveno snieguma rādītāju kopums, un ES stratēģiskās prognozēšanas ziņojumā un Eiropas pusgadā būtu nekavējoties jāpievieno attiecīga nodaļa. EESK uzskata, ka būtu rūpīgi jāuzrauga pašlaik izmantotie rādītāji, piemēram, ūdens patēriņa indekss, un Eiropas Savienībai būtu jānosaka valstu un ūdens baseinu līmenī konkrēti, zemāki un pieņemami ierobežojumi.

7. **Zilā diplomātija**

7.1. Ūdens ir dzīvības avots, miera instruments, civilizācijas avots, labklājības avots un daļa no mūsu mantojuma; tam vienlaikus ir liela nozīme ekonomikā, un tas ir kopējs labums, un tāpēc tas ir jārespektē un jāaizsargā, cenšoties rūpēties par nākamajām paaudzēm. Pieaugot ūdens trūkumam, ūdens arvien vairāk tiek uztverts kā stratēģisks drošības līdzeklis; dažkārt to izmanto kā ieroci, un tas var būt uzbrukuma mērķis un nereti civilo un militāro konfliktu katalizators. Apņēmīga zilās diplomātijas rīcība ir jāintegrē ES ārpolitikā un ārējās attiecībās, tostarp kaimiņattiecību, tirdzniecības un attīstības politikā. EESK mudina Eiropas Savienību apliecināt savu apņemšanos veicināt ar ūdeni saistīto IAM īstenošanu, saskaņā ar ANO ūdens resursu konferences rezultātiem ieceļot īpašu sūtni ūdens jautājumos.

7.2. Eiropas Savienībai būtu jāiegulda lielāki centieni dinamiskas un politiskas zilās diplomātijas jomā, panākot sinerģiju ar veselības aizsardzības diplomātiju un integrējot šos centienus savā ārpolitikā un ārējās attiecībās ar mērķi izveidot globālas partnerības ūdens resursu jomā. Eiropas Savienībai būtu jāatbalsta viegla un nepārtraukta piekļuve cenas ziņā pieejamam ūdenim, jāveicina ilgtspējīga ūdens un notekūdeņu apsaimniekošana un jāsaglabā un jāaizsargā mitrāji un biodaudzveidība, jo tas veido būtisku daļu no zilās diplomātijas. Ņemot vērā zilā kursa visaptverošo pieeju, EESK aicina gādāt par to, ka tā principi kļūst par skaidru ES ārpolitikas pīlāru un šī dimensija tiek sistemātiski iekļauta tās divpusējos un daudzpusējos kontaktos, tostarp sarunās par tirdzniecības nolīgumiem.

7.3. Saskaņā ar prognozēm līdz 2050. gadam sausums var skart vairāk nekā trīs ceturtdaļas pasaules iedzīvotāju. Dažādos ANO ziņojumos lēsts, ka līdz 2050. gadam ar ūdeni un klimatu saistītu problēmu un konfliktu dēļ aptuveni miljards cilvēku būs spiesti migrēt. Īpaši pasaules dienvidos piekļuve ūdenim ir ļoti ierobežota. Tas vēl vairāk virzīs pārvietošanu un migrāciju uz pasaules ziemeļiem. Tāpēc EESK aicina risināt pamatcēloņus (tostarp ūdens trūkumu), nevis vērsties pret pašiem bēgļiem.

7.4. ES globālajā programmā būtu sistemātiski jāintegrē ANO līgumu satvara uzlabošana ar ūdeni saistītos jautājumos, globālās sadarbības veicināšana un atbalstīšana, gatavošanās ilgtermiņa pārmaiņām un ārkārtas situācijām, kā arī *WASH* pieejamība un pieņemamība cenas ziņā.

Briselē, 2023. gada 26. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Oliver RÖPKE